

Tariffoppgjøret 2020 - Forhandlingsposisjon

Dokumentasjon: - Norsk næringsliv foran hovedoppgjøret 2020

Sammendrag

Lønnsoppgjøret i 2020 må bidra til at konkurranseevnen styrkes

Til tross for et svakere bilde rundt oss, går det ennå relativt godt i norsk økonomi. Fastlandsøkonomien vokste med 2,3 prosent i 2019, men veksten dabbet av mot slutten av fjoråret. Antall jobber økte med hele 46 000 (1,7 prosent). Veksten ble trukket opp av en økning i oljeinvesteringene på solide 13,0 prosent, men også av sterk vekst i fastlandsbedriftenes investeringer, selv etter flere år med oppgang. Samlet tyder tallene på at norsk økonomi nå er nokså nær «normal» ressursutnyttelse, og at tilstramningen i arbeidsmarkedet har stanset opp.

Mye tyder imidlertid på at de kjøligere vindene utenfra nå er i ferd med å treffe norske bedrifter. Våre medlemsbedrifter melder om klart svakere markedsutsikter nå enn for et halvt år siden. Nedgangen kom fra august til november i fjor. Det siste kvartalet tok forventningene seg svakt opp igjen. Dette indikerer at bedriftene samlet sett vurderer at marsjfarten vil dempes fremover.

Veksten i fastlandsøkonomien ventes å avta til 2,2 prosent i 2020 når NHOs prognose legges til grunn. Blant annet ventes det stagnasjon i bedriftsinvesteringene og mye lavere vekst i oljeinvesteringene i år. Dette understøttes av at veksttaket i økonomien ble markert dempet gjennom fjoråret.

Aktivitetsveksten hos Norges handelspartnere har avtatt i takt med at handelsspenningsene ute har økt. Internasjonalt var 2019 et år preget av uro, og aktivitetsveksten i verdensøkonomien var den svakeste siden finanskrisen. Handelskonflikten mellom USA og Kina ble trappet videre opp gjennom fjoråret, men rett før jul kom partene frem til en fase én-avtale som stanset videre eskalering. Brexit er nå en realitet. Både handelskonflikten og brexit har dempet veksten, og vil med stor sannsynlighet redusere handelen mellom land og gi lavere potensiell vekst over tid. På kort sikt er koronavirusutbruddet den største nedsiderisikoen for aktivitetsutviklingen i global økonomi på grunn av Kinas størrelse og posisjon i globale verdikjeder. De økonomiske konsekvensene avhenger av hvor omfattende og langvarig utbruddet blir. BNP anslås å øke med 1,6 prosent for Norges handelspartnere i 2020. Det er betydeleg nedsiderisiko i dette anslaget.

På tross av fallende verdenshandel holdt norsk eksport seg rimelig godt oppe i 2019. Mens eksporten av enkelte industrivarer falt noe gjennom året, har eksporten av fisk økt mye og nådd rekordhøye nivåer. Den økonomiske usikkerheten ventes å vedvare fremover. Veksten i den tradisjonelle vareeksporten vil avta til om lag 3 prosent i 2020. Veksten i tjenesteeksporten er ventet å øke med rundt 2 prosent.

Sysselsettingsveksten er fortsatt solid, men veksttaket er lavere enn før. NHOs medlemsbedrifter melder fortsatt om høy aktivitet og flere planlagte ansettelser fremover, men forventningene er noe dempet fra tidligere undersøkelser. Jobbveksten anslås å avta til 0,9 prosent i 2020 som følge av

svakere vekst i fastlandsproduksjonen. Arbeidsledigheten har sluttet å falle, og anslås å holde seg om lag uendret på 3,7 prosent ut 2020.

Veksten i antall ledige stillinger har avtatt, og andelen av NHOs medlemsbedrifter som melder om mangel på kvalifisert arbeidskraft har avtatt noe. Tilsvarende meldte Norges Banks regionale nettverk i november at kapasitetsutnyttningen har stabilisert seg det siste halve året, mens knappheten på arbeidskraft bare økte litt. Samlet sett synes arbeidsmarkedet å gå mot en «myk landing», der tiltakende underliggende kostnadspress trolig kan unngås.

Norsk økonomi og norsk næringsliv står overfor store, krevende omstillinger. Aktiviteten i Nord-sjøen og den tilhørende leverandørindustrien vil ventelig avta i de kommende tiårene på grunn av færre store funn og dermed lavere produksjon. I tillegg vil klimautfordringene bli møtt med strammere klimapolitikk, ytterligere kostnadsreduksjoner i fornybar energi, og endret adferd for husholdninger, bedrifter og investorer. Dette kan gjøre nedturen for norsk oljesektor både brattere og bråere enn lagt til grunn. Også i andre næringer vil overgangen til et lavutslippssamfunn måtte innebære endringer i kunder, produkter og produksjonsstrukturer. Men muligheten for vekst og utvikling av ny teknologi er også store i et lavutslippssamfunn.

Skal bedriftene lykkes med disse omstillingene må de ha en inntjening som muliggjør nødvendige investeringer i det grønne skiftet, og en konkurransekraft som gjør at de kan vinne frem i nye markeder. Lønnsoppgjørene må bidra til at bedriftene kan møte de langsiktige omstillingsutfordringene på en god måte, slik at arbeidsplassene kan trygges.

Frontfagsmodellen innebærer at lønnskostnadsandelen i industrien er noenlunde stabil over tid. Da må den nominelle lønnsveksten på lang sikt følge utviklingen i produktiviteten og produsentprisene. Høy nominell lønnsvekst uten bakgrunn i tilsvarende produktivitetsvekst, vil i all hovedsak slå ut i høyere inflasjon og økt arbeidsledighet på lengre sikt, og ikke i høyere reallønnsvekst. I industrien økte produktiviteten med 0,8 prosent i 2019, mens prisene på industriens brutto-produkt steg med 3,3 prosent. I perioden 2009-2018 var den årlige produktivitetsveksten i industrien på 1,7 prosent, litt lavere enn hos handelspartnerne.

Norges konkurranseevne avhenger blant annet av utviklingen i produktivitet, lønnskostnader, produsentpriser og valutakurser relativt til våre handelspartnerne. Etter oljenedturen har sterk økning i oljepengetrukk, lave renter og bedret konkurranseevne gitt viktig drahjelp for norsk økonomi. Penge- og finanspolitikken vil gi mindre drahjelp fremover. Styringsrentene har økt og offentlige budsjetter er lagt om i en mer nøytral retning.

Den norske kronen svekket seg markert gjennom høsten, til et rekordsvakt nivå, noe som isolert sett bidro til å bedre den kostnadmessige konkurranseevnen med 3 prosent i 2019. De relative timelønnskostnadene for alle ansatte i industrien i felles valuta, som er et mål for konkurranseevnen, ble bedret med 1,6 prosent i 2019. Kostnadsnivået i industrien lå 33 prosent over handelspartnerne i EU i 2019, det samme som året før. Usikkerhet knyttet til konsekvensene av koronaviruset har svekket kronekursen ytterligere de siste dagene.

Når utsiktene for kronekursen er usikker, vil lønnsdannelsen få et større ansvar for å ivareta konkurranseevnen. Produktivitetsveksten i Norge kan vanskelig forutsettes å være høyere enn hos våre konkurrenter. God konkurranseevne er en nødvendig betingelse for norsk næringsliv og arbeidsplasser. Lønnsvekst betyr permanent økning i bedriftenes kostnadsnivå. Lønnsoppgjøret må være moderat og ikke gi høyere kostnadsvekst enn hos våre konkurrenter. Forventet lønnskostnadsvekst per sysselsatt hos Norges handelspartnerne er av OECD anslått til 2,9 prosent i 2020, ned fra 3,0 prosent i 2019.

Som følge av oppgangskonjunkturen norsk økonomi har vært inne i har rammen i lønnsoppgjørene økt siden 2017. I 2019 ble frontfagets økonomiske ramme anslått av NHO, i forståelse med LO, å gi en årslønnsvekst på 3,2 prosent. Årslønnsveksten for industrien samlet i NHO-området er av Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) foreløpig beregnet til 3,1 prosent. Dermed ga normen fra hovedoppgjøret et troverdig anslag på lokal og samlet lønnsvekst i frontfaget i fjor. For industrien i NHO-området samlet er overhenget til 2020 foreløpig beregnet til 1,2 prosent, det samme som i fjor.

Konsumprisene økte med 2,2 prosent i 2019, 0,2 prosentpoeng lavere enn lagt til grunn av TBU forut for mellomoppgjøret. Med en årslønnsvekst i hele økonomien på 3,5 prosent, som SSBs nasjonalregnskapstall viser, økte reallønnen for en arbeidstaker med en lønnsvekst som gjennomsnittet med 1,2 prosent i 2019. TBU har foreløpig anslått konsumprisveksten til om lag 1,5 prosent i 2020.

Industriens driftsresultat økte ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall fra 20,8 milliarder kroner i 2018 til 23,7 milliarder i 2019. Sammenlignet med året før økte driftsresultatet i de fleste industribransjer, med et unntak for råvarebasert industri. I verkstedsindustrien økte driftsresultatet fra 0,5 milliarder i 2018 til 4,7 milliarder i fjor.

Lønnskostnadene som andel av verdiskapingen i industrien samlet, er på grunnlag av SSBs foreløpige nasjonalregnskap beregnet til 87,0 prosent i 2019. Frontfagsmodellen sikrer at fordelingen av verdiskapingen er rimelig stabil over tid. Nå ligger lønnsandelen 5,6 prosentpoeng over gjennomsnittet de siste tjue årene, og driftsresultatet tilsvarende under.

Derfor mener NHO at:

- God konkurransevne er en nødvendig betingelse for norsk næringsliv og arbeidsplasser. Det er viktig at det legges til rette for omstilling og økt sysselsetting. Målet er at lønnsveksten i 2020 blir lavere enn hos handelspartnerne.
- Lønnsdifferensiering etter den enkelte bedrifts økonomiske situasjon skal ivaretas gjennom lokale forhandlinger. Ved eventuelle sentrale tillegg bør det derfor skilles mellom de overenskomster som har og de som ikke har lokale forhandlinger.
- Stramme økonomiske rammer må også gjelde for eventuelle reguleringer av overenskomstenes minstelønnsatser.
- NHO-felleskapet vil i forbindelse med tariffoppgjøret avvise ethvert krav om innføring av nye tjenestepensjonsrettigheter gjennom lovgivning eller tariffavtaler. Dette gjelder både nivå og organisering.
- I forhandlingene om ny AFP er det NHOs målsetting at fundamentet for en omlegging kan bringes inn og vedtas i mellomoppgjøret 2021. Dette må skje gjennom enighet forut for mellomoppgjøret, og ikke avtales i årets oppgjør som en utvidelse av forhandlingsretten i mellomoppgjørs klausulen for 2021.
- Arbeidstid – årlig arbeidstid skal beholdes på dagens nivå.
- Lønnsgarantiordninger – det skal ikke inntas nye ordninger eller inngås nye bestemmelser med økte forpliktelser.
- Det skal ikke innføres nye bestemmelser i tariffavtalene som begrenser bedriftenes adgang til å leie inn arbeidskraft eller bemanningsbedriftenes adgang til å leie ut.

Forslag til vedtak

"Representantskapet slutter seg til at tariffoppgjøret gjennomføres i samsvar med det som er skissert i bakgrunnsnotatet "Norsk næringsliv foran hovedoppgjøret 2020".